

Kriminologické vymedzenie organizovanej kriminality

Anotácia: Predmetom príspevku je kriminologická charakteristika pojmu „organizovaná kriminalita“ v širšom medzinárodnom spektre, ako aj analýza jej typických znakov. Článok pozostáva zo štyroch hlavných častí, ktoré nás prevedú pohľadmi odborníkov z rozličných ekonomických, právnych a spoločenských prostredí, ktoré sa zásadným spôsobom prejavujú aj na ich spätnom vnímaní organizovanej kriminality, aby sme napokon dospeli k znakom predmetnej kriminality, ktoré sú všeobecne platné v celosvetovom meradle.

Kľúčové slová: organizovaná kriminalita, organizovaný zločin, organizovaná skupina, zločinecká skupina, kriminálne skupiny, kriminológia, štruktúra, latencia, zisk.

Úvod

Organizovaná kriminalita je jav mimoriadne aktuálny a zaujímavý, pričom ale zároveň ide o takú obzvlášť závažnú kategóriu trestnej činnosti, ktorej spoločenská nebezpečnosť, rozsah škôd a morálne dosahy na societu sú, aj napriek jej latentnosti, alarmujúce.

Napriek tomu priamu legálnu definíciu pojmu „organizovaná kriminalita“ v právnych poriadkoch vyspelých demokratických štátov zrejme nenájdeme. Vyhýba sa jej aj medzinárodné právo verejné¹, aj úijné právo², rovnako však aj právny poriadok Slovenskej republiky, v ktorom explicitná definícia tiež absentuje³. Príčin rôznorodosti prístupov k legálnej definícii predmetnej kriminality je mnoho a určite by si zaslúžili osobitný príspevok, no okrem určitých praktických aplikačných ťažkostí spomeňme najmä ten základný dôvod, že sa prejavy a spoločenský dosah organizovanej kriminality ukazujú v jednotlivých krajinách odlišne, a to zákonite vplýva aj na chápanie a postoj spoločnosti k nej.

Vychádzajúc napr. z právneho poriadku SR, možno dospieť „iba“ k záveru, že organizovanú kriminalitu chápeme ako trestnú činnosť páchanú členmi organizovaných⁴ a zločineckých skupín.⁵

Tento príspevok si tak kladie nasledujúce otázky: čo všetko treba v skutočnosti chápať pod pojmom „organizovaná kriminalita“, aké sú jej typické univerzálne znaky, ako ju vnímať v celej jej komplexnosti a charaktere?

Domnievame sa, že nám v tomto smere zrejme omnoho viac poslúži práve kriminologické vymedzenie, samozrejme v organickej súčinnosti s trestným právom, ako aj

---

¹ Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu, resp. jeho dodatkové protokoly. K podpisu dohovoru prišlo v termíne 11. – 15. decembra 2000 na Konferencii OSN v Palerme, pričom vláda Slovenskej republiky vyslovila súhlas s jeho podpisom uznesením č. 957/2000. V Zbierke zákonov SR bol uverejnený 31. decembra 2003 pod č. 621/2003. Platnosť pre SR nadobudol 2. januára 2004.

² Spoločný postup 98/733JHA z 21. decembra 1998 prijatý Radou na základe článku K3 Zmluvy o Európskej únii 92/C191/01 o tom, že trestným činom je účasť v zločineckej organizácii v členských štátoch Európskej únie.

³ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

⁴ Ustanovenie § 129 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov pritom na účely tohto zákona definuje „organizovanú skupinu“ ako „spolčenie najmenej troch osôb na účel spáchania trestného činu, s určitou delbou určených úloh medzi jednotlivými členmi skupiny, ktorej činnosť sa v dôsledku toho vyznačuje plánovitosťou a koordinovanosťou, čo zvyšuje pravdepodobnosť úspešného spáchania trestného činu“.

⁵ Zločineckú skupinu následne definuje ustanovenie § 129 ods. 4 Trestného zákona ako „štruktúrovanú skupinu najmenej troch osôb, ktorá existuje počas určitého obdobia a koná koordinovane s cieľom spáchať jeden alebo viac zločinov, trestný čin legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 alebo niektorý z trestných činov korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti na účely priameho alebo nepriameho získania finančnej alebo inej výhody“.

s ďalšími súvisiacimi vedami: kriminalistikou, sociológiou, forenznou psychológiou, forenznou štatistikou a podobne.⁶

I. Organizovaná kriminalita podľa amerických kriminológov

Americkí kriminológovia vychádzajú z dlhodobej skúsenosti spoločnosti s fungujúcimi trhovými vzťahmi.

Autori Kenney a Finckenuer sa sústreďujú na organizovaný zločin, ktorý charakterizujú prostredníctvom typických znakov skupín organizovaného zločinu. Tieto skupiny⁷:

- sú neideologické;
- majú organizovanú hierarchiu;
- vykazujú kontinuitu v čase;
- používajú násilie alebo hrozbu násilím;
- majú limitované členstvo (etnicky, rasovo, podmienka kriminálnej minulosti atď.);
- dosahujú zisk prostredníctvom nelegálneho podnikania;
- obstarávajú nelegálny tovar a služby žiadané širokou populáciou;
- používajú korupciu na neutralizovanie verejných činiteľov a politikov;
- snažia sa o monopolné postavenie, aby získali exkluzívnu kontrolu nad špecifickými druhmi tovaru a služieb;
- vnútri skupiny existuje špecializácia úloh;
- vytvárajú pravidlá mlčanlivosti;
- plánujú s cieľom dosahovať dlhodobé ciele.

Uvedení autori zároveň podotýkajú, že samostatne žiaden z týchto znakov nemôže definovať organizovaný zločin dostatočne vyčerpávajúco, avšak spoločne dávajú jeho pomerne jasný obraz.⁸

V tomto duchu potom Cressey definuje organizovanú kriminalitu ako „*akýkoľvek zločin spáchaný osobou, ktorá zaujíma určitú pozíciu v zavedenej delbe aktivít, určených na páchanie trestnej činnosti*“.⁹

Uvedený autor teda vychádza od jednotlivca a od neho postupuje k začleneniu páchatel'a do organizovanej štruktúry, ktorú však už bližšie nevymedzuje.

Maltz zároveň dodáva šesť spôsobov konania, ktorými organizovaná kriminalita dosahuje svoje ciele¹⁰:

- násilím;
- krádežou;
- korupciou;
- ekonomickým donútením;
- podvodom, oklamaním;
- spoluúčasťou obetí (zákazníkov, stávkarov, hráčov, dlžníkov, atď.).

Poňatie organizovanej kriminality podľa Ianniových je tvorené trojuholníkom troch spolupôsobiacich faktorov¹¹:

⁶ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*, s. 14.

⁷ KENNEY, D. J., FINCKENAUER, J. O. *Organized crime in America*, s. 3 - 7.

⁸ KENNEY, D. J., FINCKENAUER, J. O. *Organized crime in America*, s. 3 - 7.

⁹ CRESSEY, D. R. *Task Force on Organized Crime. Task Force Report: "Organized Crime: Annotations and Consultant."* In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*, s. 258.

¹⁰ MALTZ, M. *On defining organized crime.* In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*, s. 258.

1. verejnosti, ktorá požaduje určitý tovar a služby, definované ako nelegálne;
2. organizácie osôb, ktorá produkuje alebo dodáva takýto tovar a služby;
3. skorumpovanými verejnými činiteľmi, ktorí tieto osoby chránia pre svoj vlastný prospech či zisk.

Z novších prameňov stojí osobitne za zmienku kriminologické vymedzenie od De Keseredyho a Schwartz, ktorí charakterizujú organizovanú kriminalitu, obzvlášť organizovaný zločin, prostredníctvom znakov, ako sú¹²:

- úsilie o monopolnú kontrolu určitej oblasti nezákonného podnikania;
- hrozba alebo použitie násilia a zastrašovania ako základných nástrojov na dosahovanie cieľov;
- korupcia politického a právneho systému ako prostriedok na ochranu organizácie pred vyšetrovaním a trestným stíhaním;
- hlavným cieľom je dosahovanie finančných ziskov a výhod vo veľkom rozsahu pri relatívne malom riziku;
- zaobstarávanie tovarov a služieb, po ktorých je dopyt, ale nie sú uspokojované legálne.

Podľa Siegela, aj keď poukazuje na náročnosť presnej charakteristiky predmetnej kriminality, predsa len možno určité jej črty stanoviť jednoznačne¹³:

- organizovaná kriminalita je konšpiračná aktivita, zahŕňajúca koordináciu viacerých ľudí v oblasti plánovania a priameho vykonávania nelegálnych aktivít alebo v snahe o legitímny cieľ, no protiprávnym spôsobom;
- predstavuje pokračujúcu väzbu a spoluprácu hlavných členov, no v prípade potreby aj s jednotlivcami disponujúcimi osobitnými schopnosťami. Organizovaná kriminalita je páchaná zväčša skupinami s hierarchizovanou štruktúrou;
- primárnym cieľom je ekonomický zisk, prípadne taktiež aj moc a postavenie;
- jej aktivity nie sú limitované iba na poskytovanie zakázaných služieb, ale zahŕňujú aj vysoko sofistikované aktivity ako „pranie špinavých peňazí“ cez legálne podnikanie, podvody s pozemkami, počítačovú kriminalitu atď.;
- používa útočnú, predátorskú taktiku, ako je zastrašovanie, násilie či korupcia; je vytrvalá v dosahovaní cieľov a v ich ochrane;
- vďaka skúsenostiam a rôznym osobným prepojeniam sú skupiny organizovanej kriminality obzvlášť rýchle a efektívne vo veciach vlastnej ochrany, ako aj kontroly jednotlivých členov, spolupracujúcich či obetí. Akékoľvek vybočenie z pravidiel skupiny vyvoláva okamžitú odpoveď, ktorej rozsah je od degradácie členov až po fyzickú likvidáciu;
- organizovaná kriminalita nezahrňuje terorizmus na politické ciele.

V uvedených vymedzeniach amerických autorov možno teda zjavne vysledovať poňatie organizovanej kriminality, resp. zločinu, ako aktivity rozvíjanej na racionálnom ekonomickom základe, pričom funguje ako doplnok trhu, ktorý uspokojuje dopyt verejnosti po nelegálnom tovare a službách. Práve preto je rad znakov organizovanej kriminality

---

¹¹ IANNI, F., RUESS-IANNI, E. *The crime society: Organized crime and corruption in America*. In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vzťah k ďalším kategóriám kriminality*, s. 259.

¹² DE KESEREDY, W. S., SCHWARTZ, M. D. *Contemporary Criminology*, s. 383 a nasledujúce.

¹³ SIEGEL, L. J. *Criminology: Theories, Patterns, and Typologies*, s. 414. Obdobne uvažuje aj Finckenaer, In FINCKENAUER, J. *Organized Crime - Chapter 12*, s. 304 a nasledujúce.

princiipiálne zhodný so znakmi legálnych korporácií, resp. podnikov, pričom kriminálne znaky vyplývajú z toho, že aktivity organizovanej kriminality sa pohybujú v nelegálnom sektore trhu.

II. Organizovaná kriminalita podľa postsovietskych autorov

Kriminológovia z krajín bývalého socialistického bloku prispievajú k poňatiu predmetnej kriminality okrem iného upozornením, že organizovaná kriminalita sa môže vyvinúť nielen ako doplnok fungujúceho trhu zameraný na poskytovanie tovarov a služieb v nelegálnom sektore dopytu, ale aj v podmienkach nefungujúceho trhu alebo v prostredí, kde sú potlačené normálne trhové vzťahy, a taktiež aj ako náhrada trhu zaisťujúceho distribúciu legálnych tovarov a služieb, ale dostupných len ťažko, v prípadoch tzv. tieňových (sivých) ekonomík.

Andres Anvelt (Estónsko) poukazuje na skutočnosť, s ktorou sa stretáme neskôr aj v prípade SR, a to, že problém organizovanej kriminality sformovanej v sovietskom bloku sa stal známym až po jeho zrútení, ale existoval tu po celé obdobie totalitného štátu.¹⁴ Na základe toho prichádza k záveru, že organizovaná kriminalita sa úspešne rozmáha v oblastiach, kde legislatíva a verejná moc nepôsobí efektívne. Neregulované alebo nedostatočne uspokojované sociálne potreby, vzťahy a konflikty vytvárajú dopyt po nelegálnej ponuke ich uspokojovania. Poskytovatelia týchto služieb sa pritom potrebujú organizovať, vytvoriť svoje pravidlá, postupy a sankcie, je tu ďalej potreba efektívnej konšpirácie, udržiavania stykov s predstaviteľmi verejnej moci prostredníctvom korupcie a ďalšími spôsobmi, čo sú teda jednoznačné znaky organizovanej kriminality.

Árpád Eördögh (Maďarsko) analyzuje pojem „organizovaná kriminalita“ z dvoch hľadísk:

- a) z hľadiska organizovanosti činnosti (spôsobov páchania trestného činu);
- b) z hľadiska organizovanosti subjektov (páchateľov).

Vo svojej analýze vychádza z charakteru páchatel'ov. Páchatelia, ktorí spáchali nedbalostné trestné činy, rovnako ako prvopáchatelia a tí, ktorí konali v silnom rozrušení a pod., by nemali byť považovaní za zločincov. Zostávajúci páchatelia, ktorých je podľa Eördögha výrazne menej, predstavujú kategóriu skutočných zločincov, ktorých autor nazýva „profesionálnymi“ a v niektorých špecifických prípadoch „medzinárodnými zločincami“.

K typickým znakom tejto kategórie patrí to, že¹⁵:

- páchatelia sú pravidelnými (sústavnými, viacnásobnými) zločincami;
- často sa dopúšťajú závažnej trestnej činnosti;
- prostriedky na živobytie si zabezpečujú trestnou činnosťou;
- dosahujú mimoriadne kvalifikácie a špecializácie v určitých druhoch trestnej činnosti;
- zakrývajú stopy svojej činnosti a kriminálneho pôvodu zisku;
- sú schopní vytvárať kriminálne skupiny, v ktorých dochádza k del'be úloh a je používané násilie a vyhrážanie navonok i dovnútra skupiny.

Autor ďalej uvádza, že práve s týmto druhom trestnej činnosti sa aktuálne stretávame vo svete asi najviac, pričom však nie je identický s organizovaným zločinom v pravom zmysle slova, napriek tomu, že spojenia takýchto opísaných páchatel'ov môžu vytvárať dokonca aj

---

¹⁴ ANVELT, A. *Organised crime as real negative power – possibility in transitional economies*. Referát na konferencii „*Transnational organised crime: New threats and new responses?*“ In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vzťah k ďalším kategóriám kriminality*, s. 259.

¹⁵ EÖRDÖGH, A. *The long way from Crime to Organised Crime. What is in between?* Referát na konferencii „*Transnational organised crime: New threats and new responses?*“ In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vzťah k ďalším kategóriám kriminality*, s. 259.

organizované skupiny, no výsledkom tohto druhu trestnej činnosti (páchanej týmto druhom zločincov) je stále len „jednoduchý a obyčajný“ zločin „*ad hoc*“.

Kritériá, ktoré podľa Eördöggha odlišujú zločineckú skupinu od organizovanej skupiny, sú teda nasledujúce¹⁶:

- zločinecká skupina predstavuje spojenú organizáciu alebo spoločné podnikanie profesionálnych zločincov a „nekriminálnych“ členov;
- taktiež je pre ňu typické generovanie zisku bez investovania práce či kapitálu;
- trvalé kombinovanie legálnych, pololegálnych a nelegálnych aktivít;
- páchanie „vedľajších“ trestných činov na uľahčenie alebo zakrytie hlavnej trestnej činnosti;
- uprednostňovanie trestnej činnosti typu „*victimless*“, t. j. bez obetí;
- najímanie a používanie nečlenov organizácie, ako aj „dovezených“ zahraničných páchatel'ov špecialistov ako námezdných síl;
- okamžité investovanie likvidného kapitálu pochádzajúceho z trestnej činnosti do legálnej sféry;
- dlhodobé zneužívanie legislatívnych medzier na generovanie pololegálneho zisku;
- veľká flexibilita a schopnosť adaptácie na rozdiely a zmeny v legislatívnom a ekonomickom prostredí rôznych štátov;
- infiltrácia do sféry orgánov činných v trestnom konaní a justičného systému na získanie ochrany;
- používanie korupcie a politického „*lobbingu*“;
- konšpirácia a extrémne vysoká latencia trestnej činnosti.

Eördöggh tak postupuje od jednotlivca (profesionálneho zločincov schopného vytvoriť organizovanú skupinu) k organizovanej skupine, ktorá však musí naplňovať určité znaky, aby mohla byť považovaná za zločineckú. Tieto znaky majú, obdobne ako pri uvedených amerických autoroch z prostredia fungujúceho trhu, charakter rysov dlhodobej podnikateľskej činnosti a jej krytia. Eördöggh však dopĺňa ako typický odlišovací znak zločineckých skupín, a teda aj organizovaného zločinu ako najvyššej formy organizovanej kriminality, aj prepojenie profesionálnych zločincov s neprofesionálnymi spolupáchateľmi a upozorňuje, že pri organizovanom zločine je častým fenoménom tzv. „*victimless crime*“, čiže zločiny bez obetí, čo môžeme považovať za istú obdobu Maltzovho tvrdenia o spoluúčasti „obetí“ ako zákazníkov a užívateľov.¹⁷

Napokon uveďme pomerne stručnú, no výstižnú definíciu organizovanej kriminality, ktorej autorom je ruský kriminológ Jakov Gilinskij: „*Organizovaná kriminalita je fungovanie stabilných hierarchizovaných zoskupení, zaoberajúcich sa trestnou činnosťou ako podnikaním a vytvárajúcich systém ochrany pred verejnou kontrolou prostriedkami korupcie.*“¹⁸

Autor teda vymedzuje predmetnú kriminalitu úplne zreteľne ako nelegálnu, systematickú, ziskovú (kvázi podnikateľskú) činnosť organizovaných subjektov vytvárajúcich ochranné systémy.

---

¹⁶ EÖRDÖGH, A. *The long way from Crime to Organised Crime. What is in between?* Referát na konferencii „*Transnational organised crime: New threats and new responses?*“ In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vzťah k ďalším kategóriám kriminality*, s. 260.

¹⁷ EÖRDÖGH, A. *The long way from Crime to Organised Crime. What is in between?* Referát na konferencii „*Transnational organised crime: New threats and new responses?*“ In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vzťah k ďalším kategóriám kriminality*, s. 262.

¹⁸ GILINSKIJ, J. *Organized Crime in Russia: International Aspect.* Referát na „*East-West Colloquium on Cross-Border Crime in Europe*“. In SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vzťah k ďalším kategóriám kriminality*, s. 260.

U citovaných postsovietskych autorov tak nachádzame vymedzenie organizovanej kriminality, ktoré nie je zásadne odlišné od poňatia väčšiny autorov amerických. Osobitosťou je poukazanie na možnosť vzniku a existencie organizovanej kriminality aj v podmienkach netrhového, centrálne riadeného systému, kde predmetná kriminalita aspoň sčasti supluje nefungujúci trh. Autori zároveň poukazujú aj na zapojenie neprofesionálnych páchatel'ov, prípadnú preferenciu „*victimless crime*“ a vertikálnu diferenciaciu vnútorných organizačných štruktúr vyspelejších zločineckých skupín.

III. Organizovaná kriminalita podľa českej a slovenskej kriminologickej vedy

Podľa nášho názoru najucelenejšiu kriminologickú definíciu podáva Scheinost, podľa ktorého za organizovanú kriminalitu považujeme „*vyvíjanie skupinovej organizovanej trestnej činnosti, ako aj ďalších sprievodných činností v podobe primárne ziskových aktivít zapojených do štruktúry ponuky a dopytu v spoločnosti a taktiež s tým súvisiacich krycích a zabezpečovacích aktivít, pričom subjektom týchto aktivít je hierarchizovaná skupina, vytvorená za účelom ziskovej trestnej činnosti, ktorá funguje na základe del'by funkcií a úloh*“.¹⁹

Scheinost následne špecifikuje aj znaky najvyššieho vývojového stupňa organizovanej kriminality, t. j. organizovaného zločinu, z ktorých vyzdvihuje predovšetkým: „*štruktúrovanosť tejto skupiny, oddelenie a izoláciu vodcov skupiny od samotného výkonu trestnej činnosti, internacionalizáciu činností, diverzifikáciu ziskových aktivít, monopolizáciu trhu a teritórií, legalizáciu príjmov z trestnej činnosti, schopnosť obnovovania skupiny a infiltráciu do oficiálnych spoločenských štruktúr*“.²⁰

Baloun vníma organizovanú kriminalitu prostredníctvom pojmu „*kriminálna organizácia*“, ktorú definuje ako „*organizovanú skupinu páchatel'ov, ktorá svojou štruktúrou, charakterom, rozsahom a závažnosťou trestnej činnosti presahuje bežnú skupinovú trestnú činnosť, je páchaná organizáciou, je sústavná a plánovaná za účelom dosahovania vysokého zisku. V organizácii obvykle existuje vedenie a určitá del'ba funkcií a činností*“.²¹

Najvšeobecnejšie možno povedať, že „*organizovaná kriminalita predstavuje špecifický typ, spôsob trestnej činnosti vykazujúci rad zhodných formálnych znakov s podnikateľskou činnosťou, pričom je organizovaný za účelom dosahovania maximálneho zisku či iných výhod bez ohľadu na použité prostriedky a oblasti podnikania, reagujúc tak na štruktúru dopytu spoločnosti*“.²²

Zo slovenských autorov vyzdvihujeme definíciu od Holcra, ktorá spája do jedného vymedzenia celý komplex tejto kriminality, zahrňujúc aj znaky jej najvyspelejších zločineckých foriem: „*Organizovaná kriminalita je dlhodobé, prípadne časovo neohraničené, plánovité páchanie závažných trestných činov formou spolupráce viacerých osôb, ktoré je charakteristické rozdelením úloh a koordináciou, používaním násilia či iných prostriedkov zastrasovania, zneužívaním podnikateľských a obchodných aktivít, praním špinavých peňazí a pôsobením na štátne, politické, ekonomické a masmediálne štruktúry s cieľom dosiahnutia maximálneho finančného zisku a následne aj vplyvu na spoločenský život*“.²³

Turayová a kolektív chápu organizovanú kriminalitu (v rámci nasledujúcej definície aj so znakmi organizovaného zločinu reprezentujúceho jej najvyššiu formu) ako „*spôsob páchania skupinovej, úmyselnej, spravidla násilnej trestnej činnosti, ktorej hlavným cieľom je dosahovanie maximálneho finančného zisku bez ohľadu na prostriedky a oblasti podnikania. Medzi jej základné znaky patrí vysoká profesionalita, koncepcnosť, sústavnosť, disciplína,*

¹⁹ SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*, s. 267.

²⁰ SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*, s. 267.

²¹ BALOUN, V. *K definičnímu vymezení kriminální organizace*, s. 213 a nasl.

²² KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 465.

²³ HOLCR, K. a kol. *Prognóza kriminality a jej kontroly v Slovenskej republike*, s. 185.

konšpirácia, dokonalé technické vybavenie a aktuálne informácie, hierarchicky usporiadaná organizačná štruktúra, pevne stanovené a prísne dodržiavané normy skupinového správania, značné bohatstvo, nepretržité medzinárodné spojenie a pôsobenie, snaha o preniknutie do oficiálnych štruktúr spoločnosti, zaisťovanie svojej beztretnosti a minimalizácia rizika, snaha o získanie rozhodujúcej moci v spoločnosti“.²⁴

IV. Všeobecne platné znaky organizovanej kriminality podľa kriminologickej vedy

Aj z uvedených definícií pomerne širokého a rozmanitého spektra kriminológov možno prísť k vymedzeniu základných, celosvetovo platných znakov organizovanej kriminality, ktoré charakterizujú jej najhlbšiu podstatu, napriek určitým odlišnostiam názorových orientácií kriminologickej vedy. Sú nimi najmä:

1. **Skupinovosť** – charakter organizovanej kriminality jednoznačne vyžaduje určitú kolektívnu trestnú súčinnosť najmenej troch osôb, či už vo forme objednania, organizátorstva, spolupáchateľstva, návodu, pomoci, podielníctva, legalizácie príjmu z trestnej činnosti, a podobne.²⁵ Veľkú časť skupiny tvoria tzv. kriminálne zaťažené osoby, t. j. osoby živiace sa profesionálne trestnou činnosťou. Okolo tohto jadra sa so stále vyššou formou organizovanosti vytvára širší okruh spolupracovníkov, ako sú napríklad advokáti, daňoví poradcovia, počítačoví odborníci atď. Celospoločensky najnebezpečnejšia je však najmä súčinnosť s pracovníkmi štátnej správy, justície a policajných orgánov, obzvlášť príznačná pre najvyššiu formu organizovanej kriminality vo forme organizovaného zločinu.

Treba si však uvedomiť, že nie každá skupinová trestná činnosť musí byť nutne zároveň aj organizovanou. Neplatí teda, že skupinová trestná činnosť je automaticky organizovanou kriminalitou, platí však, že organizovaná kriminalita je vždy skupinovú trestnou činnosťou.

Na základe kriminologickej, kriminalistickej a trestnoprávnej teórie rozoznávame pritom štyri základné typy skupinovej trestnej činnosti²⁶:

- a) Príležitostná skupina – táto skupina páchatel'ov vzniká náhodne v dôsledku aktuálne priaznivej situácie, a to buď tesne pred spáchaním trestného činu, alebo v jeho priebehu. Trestná činnosť sa realizuje spontánne, bez deľby úloh, momentálny vodca skupiny je väčšinou taktiež pomerne ľahko identifikovateľný. Ako príklad možno uviesť prípady výtržníctva a násilia na futbalových fanúšikoch na štadiónoch, náhodné útoky proti migrantom a azyľantom atď.
- b) Partia – je časovo stálejšia skupina, ktorá spravidla pôvodne nevzniká na páchanie trestnej činnosti, ale na uspokojovanie určitých spoločných záujmov. Charakteristická je určitou hierarchickou štruktúrou na čele s vodcom. Ak sa však aj dopúšťa drobnej či závažnejšej trestnej činnosti, jej plánovanie je na nízkej úrovni, taktiež zahľadzovanie spáchaných trestných činov je primitívne.
- c) Organizovaná kriminálna skupina – ide o vyšší typ skupinovej trestnej činnosti, pričom sú pre ňu typické najmä nasledovné črty:
  - hlavnou náplňou organizovanej skupiny je páchanie trestnej činnosti;
  - stupeň organizovanosti je vysoký, skupina má pevnú hierarchickú štruktúru, ktorá však býva členom skupiny známa;
  - vzniká buď na opakované páchanie trestných činov, spravidla rovnakého druhu, alebo na spáchanie jedného obzvlášť výnosného trestného činu;

²⁴ TURAYOVÁ, Y. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminológie*, s. 155.

²⁵ HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*, s. 378-379.

²⁶ SMOLÍK, J., ŠMÍD, T., VAĐURA, V. a kol. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete*, s. 15.

- páchanie trestnej činnosti je starostlivo plánované, s rozdelením úloh a zahladzovaním stôp.
- d) Zločinecká skupina (organizácia) – ide o najvyšší a najnebezpečnejší typ skupinovej trestnej činnosti s nasledujúcimi charakteristickými znakmi:
- orientácia na sústavné a dlhodobé páchanie najzávažnejšej kriminality, ktorá je zmyslom jej existencie;
  - starostlivé plánovanie trestnej činnosti;
  - jej konanie je motivované nielen dosiahnutím vysokých ziskov, ale už aj snahou získať vplyv vo verejnom a politickom živote;
  - štruktúra zločineckej skupiny je hierarchicky členitá, s pevnými štruktúrovanými organizačnými vzťahmi a výraznými prvkami konšpirácie.
2. **Úmyselná a plánovitá trestná činnosť; profesionalita, del'ba činností a vnútorná disciplína** – pre organizovanú kriminalitu sú charakteristické tie trestné činy, ktorých podmienkou naplnenia subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu je úmysel.²⁷ Zároveň je však takéto úmyselné páchanie trestnej činnosti premyslené, cielené, plánovité, vopred naprogramované a koordinované.²⁸ Táto vlastnosť sa pritom markantne zvyrazňuje s rastúcim stupňom organizovanosti skupiny, s akcentom najmä na efektívnosť plánov.
- S tým úzko súvisí profesionalita skupín, ktorá predstavuje ďalší typický znak organizovanej kriminality v jej najširšom spektre. Znak profesionality je naplnený najmä dokonalou technickou infraštruktúrou, sofistikovanosťou riadiacich a koordinačných rozhodnutí, ako aj tým, že jednotlivé kroky a operácie, ako sú napr. zabezpečovanie rozsiahlych informácií, prieskum terénu, obstarávanie nástrojov, zbraní či dopravných prostriedkov, vlastné vykonanie trestného činu, zametanie stôp, ukrývanie a distribúcia tovarov, legalizácia príjmov z takejto činnosti, a podobne, sú rozdelené medzi účastníkov, ktorí sú skutočnými odborníkmi vo svojej oblasti.²⁹ Špecializáciou sa tak uľahčuje páchanie trestnej činnosti, zvyšuje sa jej dokonalosť a zároveň sa tým sťažuje možnosť odhalenia páchatel'ov, čo ešte viac komplikujú pevne stanovené pravidlá prísnej disciplíny s dodržiavaním noriem skupinového správania, s akcentom na podriadenosť akéhokoľvek konania prospechu organizácie.³⁰
3. **Vybraná trestná činnosť a typické aktivity so zameraním na zisk** – aktivity organizovanej kriminality možno rozdeliť na³¹:
- základné – ziskové, ktoré slúžia prostredníctvom páchanej trestnej činnosti na vytváranie toho najdôležitejšieho, teda zisku, a to tým, že so zreteľom na tento primárny cieľ dochádza k pružnej voľbe aktivít podľa situácie na „trhu“, podľa dopytu po tovare a službách, pričom v prípadoch najvyššie rozvinutých zločineckých organizácií sa prejavuje už aj snaha o diverzifikáciu a internacionalizáciu aktivít a o monopolizáciu trhu či teritória,
  - zabezpečovacie – krycie, ktoré slúžia na zaistenie nerušeného priebehu ziskových operácií, bezpečnosti a beztrestnosti organizácie a jej členov a na získavanie potrebných informácií. Ide teda o všetky tie činnosti, opätovne najmä v prípadoch skupín organizovaného zločinu, ktoré smerujú ku krytiu nezákonných aktivít, k ovplyvňovaniu a paralyzovaniu riadiacich, kontrolných a represívnych mechanizmov spoločnosti a k získaniu, rozšíreniu či udržaniu sektoru trhu v konkurenčnom boji vnútri kriminálneho prostredia (korupcia, kompromitovanie a diskreditácia, ničenie dôkazov, ovplyvňovanie a zastrašovanie svedkov, účelové

²⁷ TURAYOVÁ, Y. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminológie*, s. 154.

²⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Třetí vydání, s. 396.

²⁹ HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*, s. 379.

³⁰ SMOLÍK, J., ŠMÍD, T., VAĐURA, V. a kol. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v súčasnom svete*, s. 18.

³¹ SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*, s. 266-267.

užívania násilia atď.). V prípadoch najdokonalejšie organizovaných zločineckých zoskupení dochádza aj k infiltrácii do oficiálnych spoločenských, politických a ekonomických štruktúr, k ich ovplyvňovaniu a manipulácii,

- legalizácia príjmov z trestnej činnosti – predstavuje tretí okruh typických aktivít organizovanej kriminality. Ide o aktivity spočívajúce v tzv. „praní špinavých peňazí“, t. j. v činnosti smerujúcej k zastretiu pôvodu zisku pochádzajúceho z trestnej činnosti a následne k jeho legalizácii prostredníctvom fiktívnych firiem, prípadne investovaním do legálnej ekonomiky. Literatúra však tieto aktivity pripisuje opätovne väčšinou iba vyšším vývojovým fázam organizovanej kriminality, čiže skupinám organizovaného zločinu.

Základným cieľom a zmyslom organizovanej kriminality, ktorému je podriadené všetko ostatné, je teda úsilie o maximálny zisk.³²

Tým sa táto forma kriminality odlišuje od ideologicky, politicky či nábožensky zameraných teroristických, extrémistických, rasových, konfesiónálnych, ultranacionalistických a podobných zoskupení, ktoré sú primárne zamerané najmä na destabilizáciu celospoločenského „*status quo*“.³³ Aj keď v určitých prípadoch môže dôjsť k prelínaniu oboch oblastí a na presadenie cieľov sa použije násilná cesta, v prípade terorizmu sú peniaze len prostriedkom na presadzovanie vlastných záujmov teroristických skupín, no v prípade organizovanej kriminality sú práve peniaze, resp. ekonomická moc a prospech, hlavným a takmer výlučným motívom.³⁴

Ako sme to už mohli vidieť, organizovaná kriminalita sa vyznačuje aj mnohými spoločnými znakmi s podnikateľskou činnosťou, čo v anglo-americkej odbornej literatúre vystihujú pojmy „*Crime Industry*“, „*Crime Syndicate*“ alebo „*Murder Inc.*“, a iné.³⁵

Svojím zameraním tak reaguje na nedostatočne uspokojovaný dopyt po tovaroch alebo službách, ktorých je nedostatok, prípadne ktoré sú zákonom obmedzené alebo zakázané, pričom ako príklad možno uviesť drogy a narkotiká, zbrane a výbušniny, kultúrne pamiatky, chránené a ohrozené živočíchy, obchodovanie s ľuďmi a ľudskými orgánmi, počítačovú a internetovú kriminalitu, falšovanie bankoviek a úradných listín, pranie špinavých peňazí, finančné a poisťovacie podvody, násilnú kriminalitu a „výpalníctvo“, alebo z najnovších napr. zločiny proti životnému prostrediu a podobne.³⁶ Podľa literatúry, len napr. distribúcia drog prináša zisk 1 600 % a ilegálny predaj zbraní asi 1 000 %.³⁷ Zisky sa následne investujú do ďalšieho páchania trestnej činnosti alebo do legálnej hospodárskej sféry, prípadne sa nimi zabezpečuje bezpečnosť a beztrestnosť organizácie.

4. **Sústavnosť a dlhodobosť** – sú znaky obzvlášť platné pre najvyššiu formu organizovanej kriminality, ktorou je organizovaný zločin. Zločinecká organizácia býva založená na neurčitú, obvykle veľmi dlhú dobu, ktorá presahuje dĺžku života jednotlivých členov aj dĺžku výkonu jednotlivých funkcií v skupine.³⁸ Sústavnosť zase znamená páchanie opakovaných, trvajúcich alebo pokračujúcich trestných činov dlhú dobu³⁹, ktorej trvanie by mala bližšie špecifikovať najmä súdna judikatúra.⁴⁰

³² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Třetí vydání, s. 396.

³³ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 466.

³⁴ SMOLÍK, J., ŠMÍD, T., VAŽURA, V. a kol. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*, s. 17.

³⁵ LEVI, M. *Organized Crime and Terrorism. The Oxford Handbook of Criminology - Fourth Edition*, s. 771-801.

³⁶ MUELLER, G. O. W. *Transnational Crime: Definitions and Concepts*, s. 13-21.

³⁷ HOLCR, K. a kol.: *Kriminológia*, s. 380.

³⁸ SMOLÍK, J., ŠMÍD, T., VAŽURA, V. a kol. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*, s. 17.

³⁹ NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Třetí vydání, s. 396.

⁴⁰ Zločinecká skupina, ako sme to už uviedli, nemôže byť vytvorená na okamžité spáchanie trestnej činnosti, na rozdiel od organizovanej skupiny. Aj podľa právneho poriadku SR sa pri zločineckej skupine vyžaduje jej

5. **Hierarchická a organizačná štruktúra** – znamená, že medzi členmi existujú určité vzťahy nadriadenosti a podriadenosti, vyplývajúce najmä z charakteru organizácie týchto skupín.

Presnú organizačnú štruktúru skupín organizovanej kriminality je však veľmi zložitá zmapovať, čo platí najmä na veľké zločinecké organizácie.

V tejto súvislosti nemožno vynechať rôznorodé typológie organizačného usporiadania zločineckých skupín, ktoré nachádzame v odbornej literatúre:

a) Nemecký kriminológ H. J. Schneider odlišuje⁴¹:

- zločinecké organizácie založené na tradičnom neformálnom rodinnom systéme, ktorý sa vyznačuje určitým správaním a kultúrnymi hodnotami členov (napr. sicílska Cosa Nostra);
- organizácie založené na voľnom neformálnom systéme „spoločenstva zamestnaní v podsvetí“, zložené zo zločincov z povolania, ktorí bezprostredne páchajú trestnú činnosť, a zločincov z povolania, ktorí sa na ich trestnej činnosti podieľajú z pozadia radov služieb za podiel na kriminálnom zisku;
- organizácie založené na racionálnom, formálnom sociálnom systéme s pevnou byrokratickou výstavbou, hierarchickou a autoritatívnou štruktúrou.

b) Osmančík uvádza dva základné organizačné prototypy zločineckých organizácií⁴²:

- klasický, vývojovo starší, mafiánsky, ktorý je založený na osobných vzťahoch, vyznačujúci sa skôr konšpiratívnym charakterom s tendenciou používať priamočiarejšie a drsnejšie postupy;
- typ manažérsko-podnikateľský, vývojovo mladší a vyšší, založený na funkčných vzťahoch, používajúci podstatne sofistikovanejšie postupy, so snahou o vonkajšie zdanie dodržovania zákona a používania násilia až ako „ultima ratio“.

c) V typológii Musila nachádzame nasledujúcu diferenciaciu organizačného charakteru zločineckých skupín⁴³:

- organizácia založená na tradícii rodinných klanov a autoritárskom vodcovskom princípe, kde je legitímáciou na pozíciu vodcu nielen jeho ekonomické postavenie, ale aj rodinný pôvod, spoločenské postavenie, konexie, inteligencia, skúsenosti, sila, predchádzajúca kriminálna kariéra atď. Tento typ organizácie má pevnú hierarchickú viacstupňovú štruktúru a vojenský spôsob riadenia, vyznačuje sa súdržnosťou, striktnou konšpiráciou, trvalosťou v čase, disciplínou či paternalistickou tradíciou zahŕňajúcou súdržnosť, vendetu, starostlivosť o členov, rituály a podobne. Je charakteristickým pre Taliansko, USA, Japonsko, Latinskú Ameriku,
- druhým typom je kriminálne zoskupenie voľnejšieho charakteru, typické skôr pre západnú Európu, v ktorom nie je vodcovská autorita natoľko silná, členovia sa do určitej miery podieľajú na riadení, vodcom je obvykle

---

existencia počas určitého časového obdobia. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov však v § 129 ods. 4 neurčuje minimálne časové obdobie trvania zločineckej skupiny. Nevykonal to ani predmetný *Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu* či iné medzinárodné právne predpisy. Je teda zrejmé, že sa vymedzenie a ustálenie tohto znaku ponecháva na rozhodovacia činnosť súdov. Hamran sa v tomto kontexte domnieva, že „z povahy činnosti zločineckej skupiny sa bude vyžadovať preukázanie jej trvania aspoň počas šiestich mesiacov“. In HAMRAN, L.: *K posudzovaniu pojmov „organizovaná skupina“ a „zločinecká skupina“*, s. 90.

⁴¹ SCHNEIDER, H. J. *Kriminologie*, s. 297.

⁴² OSMANČÍK, O. *Projekt výzkumu etiologie násilných projevů organizované kriminality*. In NOVOTNÝ, O. – ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. Třetí vydání*, s. 404.

⁴³ MUSIL, J. *Organizovaná kriminalita*. In ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie. Díl II. - zvláštní část*, s. 133 a nasl.

kapitálovo najsilnejší účastník. Štruktúra organizácie je jednoduchšia, subordinačné vzťahy sú menej zreteľné, podriadenosť funguje len tam, kde je to nevyhnutné pre efektívnu činnosť organizácie. Z toho vyplýva aj menšia súdržnosť a trvanlivosť zoskupenia, pričom spojivom je predovšetkým spoločný „obchodný záujem“.

Z hľadiska vnútorného organizačného usporiadania zločineckých organizácií tak možno formulovať tri pravdepodobné základné modely⁴⁴:

- a) Sieťový model – v ktorom sú jednotliví členovia zločineckého zoskupenia prepojení relatívne voľnými vzťahmi vzájomnej kooperácie a podpory, existujúca hierarchia zaisťuje predovšetkým stabilitu a kontinuitu organizácie, ale nevykonáva priamu riadiacu funkciu vo vzťahu ku konkrétnym akciám, členovia vyvíjajú samostatné aktivity a na tieto jednotlivé akcie sú na základe vzájomnej podpory a spolupráce vytvárané v rámci organizácie dočasné účelové štruktúry a skupiny „*ad hoc*“. Príkladom tohto modelu sú čínske triády.
- b) Bunkový model – v ktorom je organizácia tvorená viacerými súradnými skupinami – tzv. bunkami, z ktorých každá môže operovať relatívne samostatne a zaisťovať akékoľvek potrebné činnosti bez rozsiahlejšej väzby na ostatné skupiny. Prezradenie či likvidácia jednej z buniek tak neohrozuje celú organizáciu ani vážnejšie nenarušuje jej činnosť. Centrála presadzuje po vertikálnej línii len strategické záujmy organizácie ako celku, avšak nezasahuje do jednotlivých akcií buniek. Príkladom sú niektoré kolumbijské drogové kartely, nigérijské zločinecké organizácie, ale pravdepodobne aj niektoré balkánske zločinecké organizácie, sústreďujúce sa na nelegálnu migráciu.
- c) Pyramídálny model – založený na monolitckej organizácii so striktnou a jednotnou vertikálnou hierarchiou nadriadenosti a podriadenosti. Akákoľvek činnosť organizácie je koncepčne riadená z jedného centra, jednotlivé právomoci sú odstupňované v závislosti od pozície v hierarchii organizácie, pričom viacero nižších článkov je vždy riadených jedným vyšším článkom takejto zločineckej skupiny. Typickým príkladom je klasická štruktúra talianskej *Mafie*, *Camorry*, *Cosa Nostry* či japonskej *Yakuzy*.

V súčasnosti však dochádza k tomu, že veľké monolitné a rigidné hierarchické štruktúry zločineckých organizácií boli do značnej miery identifikované, a tak sa ukázali ako ľahší cieľ policajnej a právnej represie. Experti preto vyjadrujú zhodný názor, že zločinecké organizácie prechádzajú na pružnejšie, viac decentralizované štruktúry.⁴⁵ To potvrdzuje aj nemecký kriminológ von Lampe, ktorý tvrdí, že skupiny organizovaného zločinu už v súčasnosti nie sú natoľko štruktúrované ako v minulosti a nevyhnutne nemusia byť usporiadané prísne hierarchicky.⁴⁶ Menšie organizačné jednotky a siete postavené na vzájomnej spolupráci a dohodách sú efektívnejšie, bezpečnejšie, čím sľubujú vyšší zisk a umožňujú rýchlejšiu reorganizáciu aktivít podľa prípadnej potreby⁴⁷, čo zároveň dovoľuje aj používanie väčšieho počtu špecialistov a externistov.⁴⁸ Medzi zločineckými organizáciami sa tak postupne udomácňujú rôzne účinné taktické

---

⁴⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. Třetí vydání*, s. 405-409.

⁴⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. Třetí vydání*, s. 409.

⁴⁶ von LAMPE, K. *Organized Crime in Europe*. In REICHEL, P.: *Handbook of Transnational Crime & Justice*, 407.

⁴⁷ ZANOVIT, J., ŽILINKA, M. *K problematice zločineckej skupiny*, s. 1061 - 1065.

⁴⁸ SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*, s. 266.

i strategické spojenectvá a dohody („*joint ventures*“ ako spoločné podniky, „koncesné“ dohody, subdodávky, špecifické služby atď.).⁴⁹

Aj napriek týmto názorovým odlišnostiam v organizačnej štruktúre a z nej vyplývajúcej hierarchii zločineckých organizácií možno nájsť niektoré spoločné znaky, ktoré možno považovať v prípade týchto kriminálnych subjektov za typické.

Cejp a kolektív v tejto súvislosti tvrdia, že zločinecké skupiny sú usporiadané na vyššej, väčšinou trojstupňovej úrovni.⁵⁰ Na vrchole je najvyššie vedenie, ktoré riadi niekoľko relatívne samostatne operujúcich skupín, ďalej vykonáva koncepčné a strategické riadenie, zabezpečuje kontinuitu a stabilitu skupiny organizovaného zločinu. Činnosť najvyššieho vedenia je obvykle krytá legálnym podnikaním, ktoré slúži aj na udržiavanie kontaktov s ekonomickou a politickou sférou. Najvyššie vedenie je od bezprostredného páchania trestnej činnosti väčšinou izolované. Tú vykonávajú skupiny tzv. stredného článku. Vedenie však disponuje všetkými finančnými prostriedkami a má k dispozícii dokonalý odborný servis – právnikov, ekonómov, informatikov, ochranku atď. Na najnižšej úrovni sú potom rádoví členovia a externisti. Dokonalejšie organizované skupiny majú logicky väčšiu šancu obstať v konkurenčnom boji, môžu dosahovať vyššie zisky alebo si lepšie zabezpečiť beztréstnosť.

6. **Používanie násilia** – je síce znak, ktorý sa vďaka médiám a verejnej mienke bežne spája s predmetnou kriminalitou, avšak odborná literatúra sa k tejto skutočnosti stavia skôr rezervovane. Holcr uvádza, že „*organizovaná kriminalita nemá záujem pútať na seba pozornosť verejnosti a orgánov štátu*“.⁵¹ Dáva skôr prednosť nenápadným spôsobom presadzovania svojich záujmov, pričom „*násilie je až „ultima ratio“, ku ktorému sa uchýľuje organizovaná skupina len v nevyhnutných prípadoch*“.⁵² Použitie násilia, prípadne hrozby násilím, je teda skôr prostriedkom kontroly a ochrany kriminálnej organizácie pred zásahmi zvonku a na udržanie nevyhnutnej vnútornej disciplíny než automatickým pravidlom.

Ak je však potrebné ho použiť, je často veľmi brutálne a bezohľadné. Môže sa pritom zameriavať⁵³:

- proti konkurenčným skupinám organizovanej kriminality, v rámci tzv. boja o teritóriá;
- proti osobám, ktoré „stoja v ceste“ a bránia tak páchatelovi dosiahnuť cieľ, ako sú napr. bankový personál, bezpečnostné služby, prenasledujúci policajti, náhodní svedkovia alebo zneužitá a už nepohodlné osoby, tzv. „biele kone“, atď.;
- proti členom vlastnej organizácie za „zradu“ alebo iné porušenie disciplíny;
- proti osobám, ktoré odmietajú platiť za „ochranu“ organizáciou, tzv. „výpalné“;
- proti osobám, ktoré podali trestné oznámenie alebo inak spolupracujú s políciou a súdmi;
- proti verejne činným osobám, ako sú politici, predstavitelia polície, prokuratúry a súdov, novinári angažujúci sa v boji proti organizovanej kriminalite a podobne.

Zároveň však treba v tejto súvislosti poukázať aj na tú špecifickú skutočnosť, že pri prevažujúcom množstve ziskových aktivít organizovanej kriminality je cieľový objekt skôr v postavení „zákazníka“, resp. klienta, než obeť, či už pôjde napr. o kupca pašovaného tovaru, nelegálne prepravovaného migranta, konzumenta drog a podobne. Aj keď samozrejme predmetná kriminalita iba zneužíva tieseň či inú podobnú situáciu

⁴⁹ SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*, s. 266.

⁵⁰ CEJP, M. a kol. *Organizovaný zločin v České republice III*, s. 37.

⁵¹ HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*, s. 380.

⁵² KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 467.

⁵³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie. Třetí vydání*, s. 397.

„zákazníka“, ktorého obvykle dostáva do závislého a nevýhodného postavenia, prípadne túto tieseň zámerne vytvára, zostáva podstatným znakom tohto vzťahu osobný aktívny záujem „zákazníka“ na získaní danej služby či tovaru poskytovaného organizovanou kriminalitou, čiže je tu obojstranná aktivita, čo je diametrálne odlišná situácia od postavenia klasickej obete trestnej činnosti.⁵⁴

Klient – zákazník sa tým stáva aktívnym „spoluhračom organizovanej kriminality“, nie síce v miere, že by sme ho mohli podľa trestného práva označiť za spolupáchateľa, avšak predsa významne znižuje riziko odhalenia tejto kriminality, pretože nemá záujem na odhalení svojho dodávateľa, čím by si znemožnil prístup k poskytovaným tovarom a službám. Albanese v tejto súvislosti označuje tento nenásilný vzťah „organizovaná kriminalita – klient“ za konsenzuálny.⁵⁵

Snaha o preferovanie „*victimless crime*“ je preto v tomto kontexte úplne racionálna, veď fungovanie na báze dodávateľ – odberateľ znižuje riziko odhalenia, zaisťuje odbyť ponúkaných produktov, a tým aj trvalý zisk a navyše, vytvára tiež určité podhubie tejto kriminality v nekriminálnej spoločnosti, ktorej členovia sú v podobe klientov alebo i dodávateľov postupne systematicky zaťahovaní do sietí aktivít organizovanej kriminality.⁵⁶

7. **Prenikanie do oficiálnych spoločenských štruktúr** – predstavuje znak typický iba pre najvyššiu formu organizovanej kriminality, teda pre organizovaný zločin. Ide najmä o snahu a pokusy korumpovať a kompromitovať predstaviteľov štátnej správy a verejných inštitúcií a o efektívne presadzovanie vplyvu na tieto osoby. Napojením na mocenské štruktúry štátu získavajú takéto vysokovyvinuté a ekonomicky veľmi mocné zločinecké skupiny markantný vplyv na svoju bezpečnosť a beztrestnosť, so snahou legalizovať svoje postavenie, či dokonca priamo ovládnuť verejné inštitúcie, legislatívu, exekutívu, médiá a hospodársky život.⁵⁷
8. **Internacionalizácia** – je opätovne vlastnosť organizovaného zločinu, ktorá sa rozmáha od 70. rokov 20. storočia a v poslednej dobe sa stáva čoraz viac evidentnou.⁵⁸ Väčšine zločineckých odvetví je vnútroštátny rámec už priveľmi malý, pretože obmedzuje odbyť tovaru a znemožňuje dosahovať maximálny zisk. Typické je to napr. pri drogovej kriminalite, kde produkcia drog je záležitosťou najmä chudobných rozvojových krajín, no drogy sa konzumujú predovšetkým v bohatých oblastiach sveta.⁵⁹
Niektoré zločinecké organizácie pôsobia vo viacerých krajinách, pričom sú prepojené najmodernejšími technickými prostriedkami. Je to prirodzený dôsledok svetovej globalizácie a otvorenia hraníc medzi jednotlivými štátmi, ako aj neustále napredujúcou technikou (napr. nové spôsoby bezhotovostného medzinárodného platobného styku).
V tomto kontexte je však nutné poznamenať, že proces internacionalizácie kriminality stále pokračuje.⁶⁰ Naproti tomu medzinárodná spolupráca úradov na boj s organizovanou kriminalitou má ešte stále viaceré rezervy a mnohokrát prekračuje štátne hranice len so zložitými byrokratickými komplikáciami.⁶¹

⁵⁴ CEJP, M. a kol. *Organizovaný zločin v Českej republike III*, s. 26.

⁵⁵ ALBANESE, J. *Where organized and white collar crime meet: Predicting the Infiltration of Legitimate Business*. In ALBANESE, J. (eds.): *Contemporary Issues in Organized Crime*, s. 55.

⁵⁶ SCHEINOST, M. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vzťah k ďalším kategóriám kriminality*, s. 265.

⁵⁷ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 467.

⁵⁸ SMOLÍK, J., ŠMÍD, T., VAĐURA, V. a kol. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*, s. 18.

⁵⁹ HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*, s. 381.

⁶⁰ AUGUSTÍN, P. *Príčiny a podmienky aktivít kriminálnych skupín v Slovenskej republike*, s. 21.

⁶¹ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 468.

Záver

Organizovaná kriminalita je patologickým javom, ktorý je prítomný všade vo svete. Na jej presné chápanie však významným spôsobom vplýva prostredie, v ktorom sa etablovala. Kým americkí kriminológovia vychádzajú z dlhodobej skúsenosti spoločnosti s fungujúcimi trhovými vzťahmi, kriminológovia z krajín bývalého socialistického bloku prispievajú k poňatiu predmetnej kriminality upozornením, že organizovaná kriminalita sa môže vyvinúť aj v podmienkach nefungujúceho trhu alebo v prostredí, kde sú potlačené normálne trhové vzťahy, a taktiež aj ako náhrada trhu zaisťujúceho distribúciu legálnych tovarov a služieb, ale dostupných len ťažko, v prípadoch tzv. tieňových (sivých) ekonomík.

Nech už je praktická skúsenosť spoločnosti s organizovanou kriminalitou akákoľvek, nemožno si nevšimnúť jej všeobecne platné znaky, ktoré sú univerzálnym ukazovateľom, či ide v tom-ktorom prípade skutočne o predmetnú kriminalitu a v akom jej vývojom stupni.

Hlavnou úlohou kriminológov v tomto kontexte je tak ponúknuť čím podrobnejšiu, avšak univerzálnu a aplikovateľnú charakteristiku tejto trestnej činnosti tak, aby sa dala implementovať tak v medzinárodnom meradle, ako aj vo vnútroštátnych právnych poriadkoch jednotlivých krajín.

Literatúra

- ALBANESE, J. *Where organized and white collar crime meet: Predicting the Infiltration of Legitimate Business*. In ALBANESE, J. (eds.). *Contemporary Issues in Organized Crime*. New York : Criminal Justice Press, Monsey, 1995, 406 s. ISBN 978-1-4377-4453-8.
- AUGUSTÍN, P., Príčiny a podmienky aktivít kriminálnych skupín v Slovenskej republike, In *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2009, č. 3, s. 19-28.
- BALOUN, V. K definičnímu vymezení kriminální organizace. In *Kriminalistika*, roč. XXXIII, 2000, č. 3, s. 213-226.
- CEJP, M. a kol. *Organizovaný zločin v České republice III*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 177 s. ISBN 80-7338-027-7.
- DE KESEREDY, W. S., SCHWARTZ, M. D. *Contemporary Criminology*. London : Wadsworth Publishing Company, 1995.
- DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, 326 s. ISBN 978-80-7380-198-4.
- FINCKENAUER, J. *Organized Crime - Chapter 12*. In *The Oxford Handbook of Crime and Public Policy*. Oxford University Press, 2009, s. 304-323.
- HAMRAN, L. K posudzovaniu pojmov „organizovaná skupina“ a „zločinecká skupina“, In *Justičná revue*, roč. 59, 2007, č. 1., s. 86-91.
- HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava : Iura Edition, 2008, 403 s. ISBN 978-80-8078-206-1.
- HOLCR, K. a kol. *Prognóza kriminality a jej kontroly v Slovenskej republike*. Bratislava : Iura Edition, 2008, 219 s. ISBN 978-80-8078-240-5.
- KENNEY, D. J., FINCKENAUER, J. O. *Organized crime in America*. Belmont – California : Wadsworth, 1995, ISBN 9780534247027.
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C. H. Beck, 2005, 544 s. ISBN 80-7179-813-4.
- LEVI, M. *Organized Crime and Terrorism. The Oxford Handbook of Criminology - Fourth Edition*. Oxford University Press, 2007, s. 771-801. ISBN 978-0-19-920549-8.
- MUSIL, J. *Organizovaná kriminalita*. In ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Díl II. Zvláštní část. Praha : Policejní akademie ČR, 1994, 174 s.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Třetí vydání. Praha : ASPI – Wolters Kluwer, 2008, 527 s. ISBN 9788073574093.

SCHEINOST, M. Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality. In *Kriminalistika*, roč. XXXVII, 2004, č. 4, s. 257-272.

SCHNEIDER, H. J. *Kriminologie* Berlin : de Gruyter, 1987, 155 s.

SIEGEL, L. J. *Criminology: Theories, Patterns, and Typologies*. Belmont – California : Wadsworth, Cengage Learning, 2010, s. 414-423. ISBN-13: 978-0-495-60031-2.

SMOLÍK, J., ŠMÍD, T., VAŽURA, V. a kol. *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007, 204 s. ISBN 978-80-210-4438-8.

STIERANKA, J. Organizovaná kriminalita – hrozba současného světa. In *Aktuálne problémy súčasného sveta (Slovensko a Európska únia)*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava : Akadémia Policajného zboru SR, 2006, s. 110.

TURAYOVÁ, Y. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminológie*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2005, 196 s. ISBN 978-80-716-0196-8.

Von LAMPE, K. *Organized Crime in Europe*. In REICHEL, P. *Handbook of Transnational Crime & Justice*. London : Sage Publications, 2005, s. 403-418. ISBN 1-4129-2756-0.

MUELLER, G. O. W. *Transnational Crime: Definitions and Concepts*. In WILLIAMS, P., VLASSIS, D. (eds.). *Combating Transnational Crime – Concepts, Activities and Responses*. London : Frank Cass Publishers, 2001, s. 13-21. ISBN 0-7146-5156-7.

ZANOVIT, J., ŽILINKA, M. K problematike zločineckej skupiny. In *Justičná revue*, roč. 57, 2005, č. 8-9, s. 1061 - 1065.

Právne predpisy

Dohovor Organizácie spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu; oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 621/2003 Z. z.
Spoločný postup 98/733JHA z 21. decembra 1998 prijatý Radou na základe článku K3 Zmluvy o Európskej únii 92/C191/01 o tom, že trestným činom je účasť v zločineckej organizácii v členských štátoch Európskej únie.
Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.
Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Key words: organized crime, organized crime group, criminal groups, Criminology, structure, latency, profit.

Summary

The subject matter of this article is criminological analysis of “organized crime” in a wide international range as well as analysis of its characteristics. Article consists of four main parts, in which we can see views of experts from different economic, social and legal environment that is substantially reflected back on their perception of organized crime. After that we finally came to its character, which is generally valid worldwide.

While American and West European Criminology are based on long experience of the functioning market relations, then Criminology from the former Soviet Bloc countries contributing to this issue with a notice, that organized crime may develop under different conditions, too. For example, where is market malfunctioning or in an environment where normal market relations are suppressed, in the conditions of grey economies.

Whatever is the practical experience with organized crime in any countries, there are some generally valid characters which are universal indicators for organized crime worldwide.

So, in that context, the main role of Criminology is to offer detailed but universal and applicable characteristics of this crime which can be implemented both internationally, as well in national legal systems of individual countries, too.

Mgr. Štefan Zeman
právník
e-mail: zeman.stefan@centrum.sk
zpista@gmail.com

Recenzent: PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.